

INFORMACIJA O RJEŠAVANJU PITANJA STAŽA OSIGURANJA SA UVEĆANIM TRAJANJEM ZA BIVŠE RADNIKE KOMBINATA ALUMINIJUMA PODGORICA AD U STEČAJU U SKLADU SA ČLANOM 197ⁿ ZAKONA O PENZIJSKOM I INVALIDSKOM OSIGURANJU

Uvodne napomene

Kombinat aluminijuma Podgorica osnovan je 1969. godine. Proizvodnja primarnog aluminijuma počela je 1971. godine. Fabrika Glinice sa kapacitetom od 200.000 t/godišnje počela je sa radom 1972. god, a već naredne (1973. god.) postignut je kapacitet od 50.000 t/godišnje primarnog aluminijuma. „Druga faza“ Kombinata aluminijuma startovala je 1979. godine uz proizvodnju od 102.000 t/god primarnog aluminijuma i 280.000 t glinice. Nakon toga, počele su sa radom i Fabrika livačkih legura-Livnica (1983. god.), Fabrika otkovaka Al-Kovačnica (1984. god.), Fabrika Al provodnika u Kolašinu (1985. god.), Fabrika za Prerađu aluminijuma u Podgorici (1996. god.) i Fabrika Anoda (1971. god.).

S obzirom na to da se KAP u godinama prije privatizacije nalazio u kritičnom poslovnom statusu (veliko zaduženje, nerentabilna proizvodnja i tehnološka zastarjelost), na osnovu odluka Savjeta za privatizaciju i Vlade Crne Gore, sproveden je postupak privatizacije ovog privrednog društva. Agencija Crne Gore za prestrukturiranje privrede i strana ulaganja 9. avgusta 2004. god. objavila je Javni poziv za izražavanje interesovanja za kupovinu 65,4394% akcijskog kapitala Kombinata aluminijuma Podgorica (6.235.072 akcija ukupnog akcijskog kapitala u vlasništvu Države).

Kao rezultat dugih pregovora na Javnom tenderu za prodaju akcija, 27. jula 2005. godine potpisan je kupoprodajni ugovor sa kompanijom Salomon Enterprises Limited, pri čemu je kupoprodajni ugovor zaključen 30. novembra 2005. godine. Obaveza kupca je bila da u roku od 5 godina realizuje investicioni program. 1. avgusta 2007. godine Salomon Enterprises Limited promijenio je naziv u CEAC Holdings Limited.

Kao posledica globalne ekonomske krize i bitno izmijenjenih uslova na tržištu aluminijuma tokom 2008. godine i posebno tokom 2009. godine zbog nerealizovanih investicionih obaveza, KAP je zapao u finansijske probleme koji su doveli u pitanje njegov dalji opstanak. U skladu sa tim, 2. juna 2009. godine na osnovu Odluke Vlade potpisan je Memoranduma o razumijevanju kojim je, između ostalog, definisano da Vlada Crne Gore uđe u vlasničku strukturu KAP-a i RBN-a po osnovu izdatih garancija na dio njihovog ukupnog kreditnog zaduženja kroz prenos 50% akcija En+ Grupe u KAP-u i 50% akcija En+ Grupe u RBN-u u vlasništvo VCG. Na osnovu Memoranduma o razumijevanju, 16. novembra 2009. godine potpisan je Ugovor o poravnanju (kojim je stavljen van snage kupoprodajni ugovor iz 2005.godine), pri čemu je isti zaključen 26. oktobra 2010. godine i tom prilikom Državi je vraćeno 50% od akcijskog kapitala u vlasništvu CEAC-a.

Međutim, i pored postignutog smanjenja cijene koštanja aluminijuma, KAP i dalje nije mogao obezbijediti poslovanje u pravcu urednog servisiranja kratkoročnih i dugoročnih obaveza. Sredinom juna 2013. godine pokrenut je predstečajni postupak, a početkom 8.jula 2013 godine uveden je stečaj. Organizaciju proizvodnje u KAP-u preuzeo je Montenegro bonus kojeg je Vlada zadužila da KAP snabdijeva strujom. U zakonskom roku nije bilo predloga za plan reorganizacije, pa je u oktobru proglašen bankrot. Dugovi KAP-a su iznosili 386 mil. EUR, a knjigovodstvena vrijednost kompanije je 183 mil. EUR. Prijavljeno je 460 mil. potraživanja od čega je prihvaćeno 360 mil. EUR. Početkom decembra iste godine objavljen je oglas za prodaju imovine KAP-a. Procijenjena vrijednost je iznosila 52,5 mil. EUR.

Neostvarivanje prava na beneficirani radni staž

Određeni broj radnika KAP-a susreo se sa problemom neostvarenog prava na uplatu beneficiranog radnog staža u skladu sa zakonom (staž osiguranja sa uvećanim trajanjem) u periodu prije i pokretanja stečaja zbog čega nisu mogli da ostvare pravo na penziju shodno pozitivnim propisima. Dva su osnovna razloga zbog čega im nije obračunat beneficirani radni staž.

Prvo, beneficirani radni staž im nije obračunat prije stečaja jer je tadašnja praksa bila da država radnicima KAP-a isplaćuje staž prilikom odlaska u penziju, zbog čega je obračun rađen po principu – od slučaja do slučaja. Kako je država uplaćivala staž, poslodavac nije obračunavao ovaj staž u M4 obrascima koje je podnosio Poreskoj upravi redovno, već tek onda kada radnik podnese zahtjev za penziju, tako da je neophodno ažurirati M4 obrasce za radnike koji su radili poslove za koje se računa staž sa povećanim trajanjem.

Drugi razlog zbog kojeg im nije obračunavan beneficirani radni staž vezan je tumačenje Zakona o stečaju, gdje su stečajni upravnik i stečajni sudija smatrali da radnici u stečaju ne ostvaruju prava i obaveze po osnovu rada, pa im samim tim nije priznato pravo na beneficirani radni staž (a ni druga prava po osnovu rada). Usljed ovakvog tumačenja, radnicima su u toku stečaja osporavana potraživanja po ovom osnovu, uprkos činjenici da su nakon pokretanja stečajnog postupka nastavili da rade na istim radnim mjestima kao i prije stečaja, a za koja je bilo propisano da se računa staž sa uvećanim trajanjem. Ovo tumačenje je sporno, iako se isto oslanja na limitiranu sudsku praksu, iz razloga što Zakon o stečaju nije, niti može da bude, propis kojim se određuju prava i obaveze iz rada, osim u dijelu koji se tiče prekida radnog odnosa po sili zakona usljed stečaja.² Važeća³ i ranija⁴ verzija ovog propisa ničim ne upućuju na tumačenje da radnici angažovani u stečaju nemaju puna prava iz stečaja, pa je vrlo vjerovatno da su bivši radnici u toku stečaja uskraćeni za prava po ovom osnovu.

Međutim, kako je stečajni postupak nad stečajnim dužnikom okončan, postupak namirenja potraživanja povjerilaca pred Privrednim sudom je završen, pa bivši radnici nemaju dalju zakonsku mogućnost da namire ova potraživanja kroz stečaj.

S druge strane, Vlade Crne Gore je u nekoliko navrata bivšim radnicima KAP-a priznavala i uplaćivala beneficirani radni staž, što je radnicima omogućilo da ostvare pravo na penziju u skladu sa članovima 197j, 197k i 197l Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju. Tako, Vlada Crne Gore je Zaključkom 08-56/6 od 18.07.2013. godine, Zaključkom 08-2043/5 od 12.09.2013. godine, Zaključkom 01-124/9 od 20.02.2015. godine, Zaključkom 01-1015/5 od 26.08.2015. godine i Zaključkom broj 01-1015/9 od 25.09.2015. godine odobrila isplate sredstava za izmirenje obaveza po osnovu doprinosa za PIO za beneficirani radni staž radnicima KAP-a, koje su bile prijavljene kao stečajno potraživanje u Stečaju broj 199/13, a koji staž se odnosio na period rada prije otvaranja stečajnog postupka. Realizacija ovih Zaključaka je sprovedena od strane institucija države u saradnji sa stečajnim upravnikom.

² Npr. *Presuda Apelacionog suda Crne Gore, Pž.br.56/16 od 19.01.2016. godine*, kojom se bivšoj zaposlenoj ne priznaje pravo na odmor ili naknadu štete po tom osnovu iz razloga što se pitanje godišnjeg odmora nije regulisalo Uovorom o radu

³ Član 79 stav 4 važećeg Zakona o stečaju glasi: Visinu zarade i druga prava po osnovu radnog angažovanja lica iz stava 3 ovog člana uređuje stečajni upravnik u skladu sa zakonom kojim se uređuju prava iz rada i po osnovu rada.

⁴ Član 79 stav 4 ranijeg Zakona o stečaju glasi: Zarade i ostala primanja lica iz stava 3 ovog člana određuje stečajni upravnik, nakon pribavljenog mišljenja odbora povjerilaca, uz saglasnost stečajnog sudije.

Povezivanje staža

Društveno odgovoran odnos Vlade Crne Gore prema posljedicama koje su uslijedile po otvaranju stečajnog postupka u KAP-u, koji je Vlada iskazala u prethodnom periodu i pored činjenice da je KAP bio posebno pravno lice, potvrđuju da je Vlada smatrala da KAP nema dovoljno institucionalne i radne samostalnosti u odnosu na državu, pa je cijenivši relevantnu praksu Evropskog suda za ljudska prava utvrdila da prema ovim radnicima KAP-a ima posebne obaveze.⁵

Važno je naglasiti da je Vlada u većini slučajeva gdje je prihvatila da uplati beneficirani radni staž, i time omogućila radnicima da ostvare pravo na penziju, uplaćivala onaj staž koji je priznat za period rada prije pokretanja stečajnog postupka. Ovo pravo radnici mogu ostvariti i u skladu sa Zakonom o radu, primjenom odredbi koji se tiču uplaćivanja ovih doprinosa od strane Fonda rada za godine radnog staža koje zaposlenom nedostaju za sticanje uslova na penziju za koji period mu poslodavac nije vršio uplatu tog doprinosa. Za radnike koji traže povezivanje staža za period prije stečaja, Fond Rada uredno povezuje staž čime omogućava njihovo penzionisanje. Međutim, praksa je pokazala da je određenom broju radnika pravo na povezivanje staža priznato od strane Vlade Crne Gore i nakon pokretanja stečajnog postupka, za rad koji ostvarili dok je KAP bio u stečaju, čime je i ovim radnicima omogućeno da se penzionišu. Da je ovo tačno svjedoči i Zaključak Vlade broj 08-81 od 04.06.2015. godine, kojim se Vlada obavezala da poveže beneficirani radni staž za 5 radnika KAP-a u stečaju, i time im omogućila da odu u penziju.

Imajuću u vidu prednje navedeno postupanje Vlada Crne Gore je Zaključkom broj 04-2537/2 od 27.05.2022. godine kreirala mehanizam kojim je riješen problem oko neuplaćenog beneficiranog radnog staža i time spriječila da se radnici koji nisu ostvarili pravo na beneficirani radni staž dovedu u nejednak položaj u odnosu na radnike čije je zahtjeve ispunila. To je učinjeno na način što se bivšim radnicima omogućilo povezivanje staža kod Fonda rada, u skladu sa postupkom o ostvarivanju prava na isplatu neisplaćenih potraživanja kod poslodavaca nad kojim je pokrenut stečajni postupak shodno opštim propisima o radu, i to na osnovu posebnog okvirnog sporazuma koji su radnici zaključili sa predstavnikom Vlade Crne Gore 04.07.2022. godine, a koji je poslužio Fondu Rada kao pravni osnov za uplatu doprinosa za penzijsko i invalidsko osiguranje koji se računa sa uvećanim trajanjem. Po ovom modelu, nakon što je Fond rada uplatio doprinose i nakon što je Uprava prihoda i carina obavijestila Fond PIO da su porezi i doprinosi uplaćeni, stvorene su predstavke da Fond PIO donese Rješenje o priznavanju prava na penziju za ove bivše zaposlene. Na ovaj način je tokom 2022. godine oko 120 radnika ostvarilo svoje pravo na penziju u skladu sa članom 197n Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju uz neznatan fiskalni uticaj.

Izmjenama i dopunama Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju iz decembra 2023. godine u Zakon je uveden novi član, član 197n po kom se osiguraniku kome je u sektoru metaloprerađivačke i rudarske industrije prestao radni odnos zbog postupka uvođenja, trajanja i okončanja stečaja, obustave proizvodnje nastale gašenjem ili zatvaranjem proizvodnih kapaciteta usljed ekonomskih i tehnoloških problema u poslovanju, ili mu je radni odnos prestao zbog završetka poslova u postupku konzervacije zatvorenih, odnosno ugašenih proizvodnih kapaciteta primarne proizvodnje aluminijuma, kao i osiguraniku kome je radni odnos prestao usljed kolektivnog otpuštanja zaposlenih zbog prestanka potrebe za radom kod poslodavca u sektoru metaloprerađivačke i rudarske industrije, ili kod privrednog društva iz ovih sektora, koje je u posljednjih 24 mjeseca prije stupanja na snagu ovog zakona registrovalo promjenu pretežne djelatnosti, utvrđuje da stiče pravo na penziju ako ima

⁵ ESLJP, predmet Marinković protiv Srbije, predstavka broj 5353/11, presuda od 22. oktobra 2013. godine, stav 39

navršenih 25 godina staža osiguranja ili najmanje 15 godina efektivno provedenih na radnom mjestu na kojem se staž osiguranja računa sa uvećanim trajanjem. Ovakvo pravo na starosnu penziju osiguranik može ostvariti do 31. decembra 2024. godine. U vezi sa ovim izmjenama, a imajući u vidu praksu Vlade iz 2022. godine, opravdano je potpisati novi Okvirni sporazum Okvirni Sporazum o regulisanju međusobnih odnosa po pitanju staža osiguranja sa uvećanim trajanjem sa predstavnicima bivših radnika KAP-a koji bi po članu 197n Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju mogli da ostvare ista prava kao radnici koji su tokom 2022. godine ostvarili prava po članu 197n Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju. Po procjeni Ministarstva rada i socijalnog staranja, fiskalni uticaj ove mjere za radnike koji ovo pravo nisu iskoristili bi bio oko 30.000 eura.

Vlada Crne Gore, koju na osnovu Zaključka broj od 2024. godine, (u daljem tekstu: Vlada), zastupa ministarka Naida Nišić,

Sandra Obradović, državljanin Crne Gore, iz Podgorice, ul. Vijenci Danila Kiša 4, jmb: 3007967215207, br.lične karte 677596281, predstavnik bivših radnika Kombinata aluminijuma Podgorica AD (u daljem tekstu: bivši radnici),

Fond Rada Crne Gore (u daljem tekstu: Fond rada) koga zastupa v.d. direktora Rašo Kožar zaključili su dana .2024. godine, sljedeći

OKVIRNI SPORAZUM O REGULISANJU MEĐUSOBNIH ODNOSA PO PITANJU STAŽA OSIGURANJA SA UVEĆANIM TRAJANJEM

POLAZECI OD TOGA DA JE:

- Članom 17 stav 4 Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju propisano da osiguranik stiče pravo na starosnu penziju kada navrši 30 godina staža osiguranja, od čega najmanje 20 godina efektivno provedenih na radnim mjestima u sektorima metaloprerađivačke i rudarske industrije na kojima se staž osiguranja računa sa uvećanim trajanjem;
- Članom 197n Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju propisano da osiguranik kome je u sektoru metaloprerađivačke i rudarske industrije prestao radni odnos zbog postupka uvođenja, trajanja I končanja stečaja, obustave proizvodnje nastale gašenjem ili zatvaranjem proizvodnih kapaciteta usljed ekonomskih i tehnoloških problema u poslovanju, ili mu je radni odnos prestao zbog završetka poslova u postupku konzervacije zatvorenih, odnosno ugašenih proizvodnih kapaciteta primaprne proizvodnje aluminijuma, kao i osiguranik kome je radni odnos prestao usljed kolektivnog otpuštanja zaposlenih zbog potrebe za radom kod poslodavca u sektoru metaloprerađivačke i rudarske industrije, ili kod privrednog društva iz ovih sektora, koje je u posljednjih 24 mjeseca prije stupanja na snagu ovog zakona registrovalo promjenu pretežene djelatnosti, stiče pravo na penziju ako ima navršenih 25 godina staža osiguranja ili ima najmanje 15 godina efektivno provedenih na radnim mjestima na kojima se u sektor metaloprerađivačke i rudarske industrije staž osiguranja računa sa uvećanim trajanjem, a koje pravo se može ostvariti do 31.12.2024. godine;
- Vlada Crne Gore Zaključkom 08-56/6 od 18.07.2013. godine, Zaključkom 08-2043/5 od 12.09.2013. godine, Zaključkom 01-124/9 od 20.02.2015. godine, Zaključkom 01-1015/5 od 26.08.2015. godine i Zaključkom broj 01-1015/9 od 25.09.2015. godine odobrila isplate sredstava za izmirenje obaveza po osnovu doprinosa za PIO za beneficirani radni staž radnicima KAP-a, koje su bile prijavijene kao stečajno potraživanje u Stečaju broj 199/13, a koji staž se odosio na period rada prije otvaranja stečajnog postupka. Realizacija ovih Zaključaka je sprovedena od strane institucija države u saradnji sa stečajnim upravnikom;

stečajnog upravnika /Privrednog suda, pa je Vlada Crne Gore saglasna da se bivšim zaposlenima po osnovu tog rada utvrdi staž osiguranja sa uvećanim trajanjem, a nakon toga uplate dodatni doprinosi, a sve u svrhu ostvarivanja prava na penziju shodno članu 17 stav 4 i 197n Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju.

Postupak ostvarivanja prava na penziju provešće se po izvršenoj uplati doprinosa iz prethodnog stava.

Član 2

Stož osiguranja koji se računa sa uvećanim trajanjem kao i iznos koji je potrebno uplatiti po osnovu prava iz stava 2 člana 1 Sporazuma, utvrdiće se u postupku pred Agencijom za mirno riešavanje radnih sporova na osnovu priložene dokumentacije kao i uvjerenja Fonda za penzijsko i invalidsko osiguranje Crne Gore o ukupno utvrđenom stažu osiguranja i stažu osiguranja koji nedostaje za ostvarivanje prava iz člana 17 stav 4 i 197n Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju.

Član 3

Iznos dodatnih dopinosa za staž osiguranja sa uvećanim trajanjem iz člana 1 ovog Sporazuma, Fond rada Crne Gore ce uplatiti Fondu za penzijsko i invalidsko osiguranje za svakog radnika, u skladu sa postupkom o ostvarivanju prava na isplatu neisplaćenih potraživanja iz stečaja shodno opštim propisima o radu.

Osnivač za uplatu staža sa uvećanim trajanjem iz stava 1 ovog člana, čini minimalna zarada u Crnoj Gori, utvrđena u periodu rada iz stava 2 člana 1 ovog Sporazuma.

Član 4

Ostvarivanjem prava na uplatu u skladu sa članom 1 ovog Sporazuma, i ostvarivanjem prava na penziju u skladu Zakonom o penzijskom i invalidskom osiguranju, ima se smatrati da su se bivši radnici odrekli prava da po tim osnovama prema Vladi Crne Gore i Fondu rada Crne Gore ispostavljaju bilo kakva druga eventualna potraživanja ili sa njima povezana prava.

Član 5

Sporazum je sačinjen u 7 istovjetnih primjeraka, i isti stupa na snagu danom potpisivanja od strane ugovornih strana.

U Podgorici, dana .2024. godine

U IME VLADE CRNE GORE

U IME BIVŠIH RADNIKA

U IME FONDA RADA
